

РЕЦЕНЗИЯ

написана от член на научното жури, за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ по обявената процедура от СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, катедра „Стратегическо планиране“

Рецензент: Проф. д-р Йордан Василев Йорданов, научна специалност Финанси, кредит, застраховка (Финансови инвестиции)

Автор на дисертационния труд: Весна Стоян Коруновска

Тема на дисертационния труд: РОЛЯ НА ФИСКАЛНАТА СТРАТЕГИЯ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА“

I. Общо представяне на дисертационния труд:

Дисертационият труд е в обем на 223 стр. Състои се от 3 глави, увод и заключение. Изложението следва логична последователност от теоретична основа (гл. 1-ва), емпирично изследване (гл. 2-ра) и проекции върху стратегическите решения (гл. 3-та). Използваната литература е 95 източници, преобладаващи англоезични, както и на български и северно-македонски автори. Над 30 приложения, някои от които като прозорци на иконометрична програма са излишни. Правилно е приложениета да се номерират като „Приложение номер“ вместо таблици и фигури.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Глава първа разглежда теоритичните основи на публичните финанси. Очертани са функциите, фискалната политика, фискалният дефицит, автоматични стабилизатори и др. на публичните финанси. Разгледана е теорията на фискалните множители, както и обратния ефект на бюджетните разходи – ефекта на „избутването“ (crowding out effect). В т. 3-та е извършен анализ на литературата относно оценка на ефектите на фискалната политика върху макроикономическото развитие. Като цяло се установява, че ефектите на бюджетната политика имат краткосрочно позитивно и дългосрочно негативно въздействие върху икономическата активност.

В първата част глава втора осветлява фискалната позиция на Република Северна Македония, а във втората се оценява въздействието на публичното потребление върху БВП, използвайки модела VAR (p). Характеризирани са бюджетните приходи и разходи, бюджетният дефицит и публичният дълг. Аналитичната част тества хипотезата, че публичното потребление влияе върху брутния вътрешен продукт в Република Северна Македония и обратно, че брутният вътрешен продукт влияе върху

бюджетното (публичното) потребление. Проведени са ADF тест и тест за коинтеграция между растежа на БВП и публичното потребление. Очаквано, БВП е нестационарен, докато публичното потребление е стационарно. Впоследствие са приложени необходимите техники на модела VAR за тестване казулноста и взаимното влияние на променливите, както и на импулсната функция на шок в порядък от едно стандартно отклонение.

Трета глава разглежда фискалната стратегия на Република Северна Македония, със специален акцент върху бъджетния дефицит и публичния дълг.

Дисертационният труд апробира актуален проблем на ефективното използване на публичните разходи, като изследва отражението на последните върху растежа на БВП. Проблематиката е сравнително добре разработена в световната литература, но недостатърно на примера на Република Северна Македония. Обема на дисертационния труд е в съответствие, като надвишава изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Предложен е значителен по обем илюстративен материал – графики и таблици, но би могло да се положат повече усилия за лесното му възприемане. Познаване на научната терминология, но допълнителна стилова редакция би подобрila изложението. Коректно е извършена обработка на статистическите данни и модели като цяло кандидатът спазва научната етика, но са налице случаи, когато авторът не се позовава на конкретна публикация от ползваната литература, а само на името на автора й. Налице са цитирани автори, отсъствщи в списъка на цитираната литература (вж. C.F. Bastablea (стр. 19, Lerner (стр. 23), Hicks (стр. 53)) и др.

Дисертационният труд съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. Дисертационният труд е представен във формата на монографичен ръкопис и в него присъства научно-приложно решение на реален финансов проблем. Автореферата коректно изразява основните моменти на дисертационния труд.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

- Направен е анализ на фискалната политика на РСМ за периода 2000 г.–2018 г., в т.ч. на растежа на БВП, на динамиката на общите публични приходи, на данъчните приходи, на текущите разходи, на бюджетния дефицит със съответните изводи и заключения.

- Анализирана е фискалната позиция на република Северна Македония в динамичен аспект за периода.
- Приложен е моделът VAR за оцеляване на каузалната връзка между публичното потребление и растежа на БВП.
- Оценен е импулсният отговор на публичното потребление и БВП в резултат на шок от едно стандартно отклонение на БВП и публичното потребление.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Стр. 13 При дефинирането на „Основна хипотеза“ се казва, че „Прилагането на векторни модели на авторегресия дава възможност за точно определяне на въздействието на фискалната политика върху макроикономическите тенденции и публичния дълг.... „, Това не може да бъде хипотеза. VAR е модел, който се използва за оценка на въздействието на една икономическа променлива върху друга! Хипотеза е предположение за въздействието на една икономическа (финансова) променлива върху друга и посоката на въздействието ѝ (положително/отрицателно), което прилагането на модела приема/отхвърля.

Стр. 13 – Редица от предложените „Спомагателни хипотези“ нямат качества като такива (т.е. това са изказвания), не намират количествена оценка в предложения труд, а и броят им надхвърля общоприетите за подобно изследване.

Разминаване във времевите периоди на представените таблици и фигури в гл. 2, 1. Оценка на фискалната позиция на Република Северна Македония: фиг. 2 (2000-2018), табл. 1 (2006-2018), фиг. 3 (1996-2011), табл. 2 (2012-2018), фиг. 5 (1996-2016). Подобни разминавания не спомагат за систематично възприемане на излаганите закономерности.

Редакционно оформление: Редица от представените таблици и графики са малки и нечетливи (фиг. 22, 24, 25, 26 и др.). А фиг. 17 представя 2 графики с едно озаглавяване. Налице са и терминологични разминавания, като това при фиг. 22, където в текста се говори за „БВП“, а в озаглавяването – за БДП.

Терминологични отклонения – използването на „времеви редове“ вместо „динамични редове“, „времеви закъснения“ вместо „лаг“, въпреки, че използванието термини са допустими.

Въпроси:

1. Основната сърцевина на дисертационния труд е оценката на въздействието на публичното потребление върху БВП, използвайки модела VAR (p). От изложението не става ясно дали подобно изследване е правено някъде по света? Какви е теоритичната основа за наличието на подобна връзка и зависимост? Освен това, в международната

литература се изследва връзката между „публични разходи“ и „растеж на БВП“, доколкото публичното потребление е трудно установима величина. (напр. Public Expenditure and Growth, *World Bank Policy Research Working Paper No. 4372*, Government Spending and Economic Growth in a Context of Market Imperfections) защо не използвате „разходи за публично потребление“, вместо „публично потребление“?

2. На стр. 99 където се тества връзката между LNGDP (зависима промелива) и LNPUBLIC_CONS (независима промелива) се казва: „От резултатите можем да заключим, че 1% ръст на БВП ще доведе до 0,83% ръст на публичните разходи.“ Може би е вярно обратното?

3. Резултатите от тестването на VAR показват високи стойности на свободните членове (C). Принципно, това е показателно за наличието на други променливи, които не са включени в регресиите. Например, ръстът на БВП може да е повлиян от равнището на публични, частни и външни инвестиции. Публичното потребление (разходи) пък от своя страна могат да са повлияни от прилаганите политики в държавата. Какво е основаното ви да разглеждате връзката единствено между 2 променливи?

V. Обобщено заключение и становище.

Представеният дисертационен труд съдържа научни и научно-приложни оригинални приноси, отговарящи на всички изисквания на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Дисертацията и автореферата съответстват напълно на специфичните изисквания на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Кандидатът **Весна Стоян Коруновска**, демонстрира задълбочени теоретични и практически знания по професионално направление 3.8. Икономика, представя изчерпателен, добросъвестен, обемен и разглеждащ проблемният набор от различни ъгли труд. Предвид гореизложеното, въпреки изложените критични бележки, давам положителна оценка за проведеното изследване и постигнатите резултати и приноси, и предлагам почитаемото жури да присъди научната степен „доктор“ на **Весна Стоян Коруновска** в област Социални стопански и правни науки, Професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Планиране“.

Дата: 6/12/2023 г.

Рецензент: .

(Проф. д-р Йордан Василев Йорданов)